Füruzan'ın 'Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent' Adlı Hikayesinin Fransızca Çevirisindeki Kültürel Unsurların Çevirisi ve Çevirmen Görünürlüğü

*Translation Of Cultural Elements And Translator's Visibility In The French Translation Of
Füruzan's Story 'Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent'*

Esra Uluşahin*

Abstract: It cannot be denied that the concept of culture is the most frequently used concept in both academia and social life in today's world and that everyone has a descriptive idea. Because when we review our daily life, culture is everywhere and it shapes the identity of a society and the individual. Culture, which can be called the most important of non-linguistic factors in translation, also includes the traditions, language, religion, social, political and economic situation of a society, and even the perspective of the self. In this context, the fact that every society has a different cultural structure has been the starting point for social scientists to study. In translation, the phenomenon of culture, which is a non-linguistic factor, turns into a problematic and takes us to the approach of how cultural elements are translated or translated. The aim of this study is to analyze the correspondences of the cultural elements in the story of Füruzan, one of the important female writers of Turkish literature, in 'Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent' in a French translation. The work chosen as a whole was transferred as an 'La Ville aux rues où passaient les bateaux' by the translator Pierre Bastin, who brought many works from Turkish to French. In the theoretical part, Venuti's The Translator's Invisibility: In his work A History of Translation (1995), the concept of the visibility / invisibility of the translator he discusses and the localization / alienation translation strategies associated with these concepts will be discussed. The concept of cultural translation and difficulties in the transfer of cultural elements in translation will be described, and the concept of invisibility of the translator responsible for the transfer of cultural elements will be described as the decentralization of the subject. In the application part of the study, individuals, place names and nicknames, which are among the cultural elements determined in the source text, will be examined comparatively in the light of localization and alienation strategies and alternative suggestions will be presented to the translator's decisions. It will be explained through examples that the translator adopts both strategies to prevent literary, semantic and cultural loss.

Structured Abstract: Translation is generally seen as an act of transfer from one language to another. The paradigm shift, which was faced in the second half of the XX century shortly after the scientificization of the translation, which could not be considered independent from linguistics until the XX century, in the second half of the XX century, gave birth to an understanding of language and culture.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Asst. Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of Western Languages and Literature
ORCID 0000-0001-5209-6292

esra.ulushahin@hbv.edu.tr

Cite as/ Atıf: Uluşahin, E. (2020). Füruzan'ın 'Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent' adlı hikayesinin Fransızca çevirisindeki kültürel unsurların çevirisi ve çevirmen görünürlüğü. *Turkish Studies - Language*, 15(2), 875-887.
<https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.43168>

Received/Geliş: 25 April/Nisan 2020

Accepted/Kabul: 20 June/Haziran 2020

Copyright © INTAC LTD, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 27 June/Haziran 2020

CC BY-NC 4.0

When looking at the relationship between culture and translation, it can be said that these two concepts affect each other. If the way the culture affects translation is given priority, it will be necessary to define the culture from the beginning. Culture, which is one of the concepts most affected by social change and transformation, is not only an indication of high art or is not used in the characterization of Western identity. Today's academic perception is shaped by the idea that culture is ubiquitous and shaped to add objective and analytical interpretation to today's social sciences. When the subject is viewed from the translation window, translation plays a role as a carrier for another language-culture basin. Cultural assets are transported through language and translation, which is a means of transfer between languages. While undertaking this role, he accomplishes this by playing the role that culture gives him. In other words, culture is a metaphor and it is the conceptual state of the world we perceive, our way of thinking, our experience, our daily habits. For example, when it comes to culture, the education level of the person comes to mind, when it comes to culture, the family that he grew up with, whether the person is kind or not when it comes to culture. These are the expressions of the concept of culture. Culture is also common in both language and thought as a metaphor, and in this context, it can be said that the translation of cultural elements is a kind of transfer of meaning and should be read as a text, not a word.

Transfer of cultural elements is a challenging situation for the translator. Whether the products of different cultures can be transferred to each other or whether the criteria of religion, ethnicity and civilization of a particular society can be transmitted to another society with the same equivalence is a subject discussed in translation studies. In the sense of translation, which generally adopts the goal-oriented approach, cultural elements in the source text are often lost in the text. In other words, it is localized by the translator. It should be emphasized that when it comes to the translation of cultural elements, the translation should leave its influence on the source reader and that the approach is extremely wrong. The transfer of cultural elements becomes more difficult with this approach as the most challenging issue for the translator in the translation process. While the religious, ethnic and cultural values specific to a society have different effects on people in the same society, the idea of transferring the equivalent to a different culture and a different language and waking up in the source reader is not very realistic. Because each language has different value judgments, cultural, linguistic and social logic, and the task of the translator is to reveal the cultural elements whose semantic values are hidden in words in a target language. Here, exactly, the concept of the invisibility of the translator, proposed by Lawrence Venuti in *Translator's Invisibility*, published in 1995. Venuti focuses on the visibility and invisibility concepts of translators in the light of localization and alienation strategies. In his study, Venuti states that by referring to the visibility of the translator, he can reveal his existence through the strategies used by the translator. Alienation In order to make the translation culture more visible by ignoring the target culture of some elements in the target language, it means to show the reader that the author is foreign in a sense. In the alienation strategy, while translating translates cultural elements, the target text always implements applications with the message "this does not belong to you" with the text: translate word by word, italic writing, quotation marks, transcriptions by making explanations on footnotes. Localization can be explained as ignoring the culture of the source reader in an effort to reach an easier-to-read text by considering the interests of the target reader. In determining these strategies caused by cultural differences, we encounter many factors such as the purpose of translation, style, content, ideology and text type.

Fürüzan, one of the important female storytellers of Turkish Literature, in her story titled 'Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent', street children living in Istanbul, including children from Anatolia, whose parents are not known, are described. Although he is eight years old, his protagonist is Bünyamin Doksan, who wrote thirteen on the population paper and was left to his father's soldier by his fellows when no one was left. Despite all the difficulties of Istanbul, the love they have in them is told with Cansu, a child who has been left on the street like himself who tries to sustain his life on the street. Although the daily language simplicity and descriptive style used by Fürüzan in her works is a literary value, it is also challenging for the translator in terms of translation. The daily language specific to the Turkish language, and even the street language, if it is so appropriate, has made it difficult for you to translate it as a cultural element since the use of predominant slang varies from culture to culture. The comparative source text will be analyzed in the light of the localization and alienation strategies of the translator Pierre Bastin in the actual text 'La Ville aux rues où passaient les bateaux', which is translated into French by the transfer of people, place names and nicknames from the cultural elements in *Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent* , It will be explained through examples that the translator adopts both strategies to prevent literary, semantic and cultural loss by making himself visible.

Keywords: translation studies, cultural translation, translation of cultural elements, localization-alienation, visibility / invisibility of translator

Öz: Bugünün dünyasında gerek akademi gerekse sosyal yaşamda “kültür” kavramının en sık kullanılan kavram olduğu ve herkesin tanımsal bir fikri olduğu yadsınamaz. Zira günlük yaşamımızı gözden geçirdiğimizde kültür her yerdedir ve bir toplumun, bireyin kimliğini biçimlendirir. Çeviride de dil dışı etmenlerin en önemlisi denilebilecek kültür, bir toplumun gelenek göreneklerini, dilini, dinini, sosyal, siyasal, ekonomik durumunu, hatta kendinden olmayana bakış açısını dahi içermektedir. Bu bağlamda her toplumun farklı kültürel yapısı olduğu gerçeği sosyal bilimcilerin inceleme açısından çıkış noktası olmuştur. Çeviride de dil dışı etmenlerden kültür olgusu, sorunsala dönüşerek bizi kültürel unsurların nasıl çevrildiği ya da çevrilebileceği yaklaşımına götürür. Bu çalışmanın amacı, Türk edebiyatının önemli kadın yazarlarından Füruzan'ın 'Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent' adlı hikayesindeki kültürel unsurların Fransızca çevirisindeki karşılıklarını karşılaştırmalı olarak incelemektir. Çalışmaya bütüncü olarak seçilen yapıt, Türkçe'den Fransızcaya çok fazla yapıt kazandırmış çevirmen Pierre Bastin tarafından 'La Ville aux Rues Où Passaient Les Bateaux' adıyla aktarılmıştır. Kuramsal kısımda Venuti'nin *The Translator's Invisibility: A History of Translation* (1995) adlı yapıtında ele aldığı çevirmenin “görünürlüğü/görünmezliği” kavramında ve bu kavramlarla ilişkilendirdiği “yerleştirme”/“yabancılaştırma” çeviri stratejilerinden bahsedilecektir. Kültürel çeviri kavramı ve çeviride kültürel unsurların aktarımındaki zorluklar anlatılacak, kültürel unsurların aktarımından sorumlu çevirmenin görünmezliği kavramı ‘öznenin merkezleşmesi’ kavramıyla betimlenecektir. Çalışmanın uygulama kısmında, kaynak metinde belirlenen kültürel unsurlardan kişi, yer isimleri ve lakaplar karşılaştırmalı olarak yerleştirme, yabancılaştırma stratejileri ışığında incelenecek, çevirmenin kararlarına alternatif öneriler sunulacaktır. Çevirmenin yazınsal, anlamsal, kültürel kaybı engellemek için her iki stratejiyi de benimsediği örnekler üzerinden anlatılacaktır.

Anahtar kelimeler: çeviribilim, kültürel çeviri, kültürel unsurların çevirisi, yerleştirme-yabancılaştırma, çevirmenin görünürlüğü/görünmezliği

Giriş

XX. yüzyılın ortalarına kadar dilbilimin alt dalı olan çeviri, 1970'lerden sonra artık salt dilsel değil, kültürel bağlamda incelenmeye başlanmıştır. Bu da beraberinde çeviriye farklı tanımlar ve sorumluluklar getirmiştir. Çeviri artık sadece bir dil aktarımından çok daha fazlasıdır: kendi toplumunun siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel durumunu, sorunlarını aktaran, ‘diğerinin’ toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel sorunlarını anlatan akademik araç ve aynı zamanda da amaçtır. Diğer bir deyişle dilbilim kuramlarının açıklamada yetersiz kaldığı, dilbilim kuramlarının yerini alan kültürel yaklaşımlar çevirinin zamanla değişen tanım ve işlevine farklı pencerelerden ışık tutmuştur (Gürçağlar, 2015:19).

Kültürel bakış açısıyla geliştirilen çeviri; “Çeviri, yapısı ve sınırları kesinkes belirlenmiş bir olay değil, belli bir kültür dizgesi içindeki ilişkilere bağımlı bir etkinliktir.” (Even-Zohar, 2012: 131) diyen Zohar'ın da vurguladığı gibi, erek dilin-kültürün normları ışığında içinde bulunduğu toplumun, kültürün yapısına göre değişkenlik gösterir. Bu değişkenlik de çeviride ortaya çıkan sorunları ya da zorlukları, “iyi çeviri”, “doğru çeviri”, “başarılı çevirmen”, “sadık çevirmen” gibi tarih boyunca çeviriye getirilen nitelendirmeleri farklı boyutlara taşır. Sadece yazar, çevirmen ve çeviri arasında değerlendirilen bir etkileşim süreci değil, iletişimbilim, dilbilim, metindilbilim, yorumbilim, yazınbilim gibi farklı bilim dallarının yöntem ve kuramlarına (Gündoğdu, 2004:94) ilaveten kültürü de içine alarak erek-kültür odaklı yaklaşımla geliştirilen bir süreç ve ürüne dönüşmüştür. Çeviriyi geniş bir kültürel bağlamda ele almayı ileri süren bu yaklaşım çevirmenin de işini oldukça zorlaştırmaktadır. Her toplumun özgün kültürel yapısı olduğundan, çevirmen de kültürel unsurların çevirisi hususunda zorlanmaktadır.

Füruzan'ın Bünyamin Doksan adlı sokak çocuğu merkezinde suça itilen sokak çocuklarını anlattığı 'Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent' adlı hikayesi ile Pierre Bastin tarafından

Fransızcaya çevrilen ‘La Ville Aux Rues Où Passaient Les Bateaux’ adlı hikaye karşılaştırmalı olarak incelenecek, kültürel unsurların çevirisinde çevirmen tarafından uygulanan farklı yöntemler biçimsel olarak ilk etapta göze çarptığından, Venuti’nin “yerileştirme” ve “yabancılaştırma” stratejileri ışığında çevirmen kararları eleştirel bağlamda analiz edilmeye çalışılacaktır. Bundan önce analiz kısmını sağlam temellere dayandırmak amacıyla çevirmen görünmezliği/görünürlüğünden ve Venuti’nin yerileştirme ve yabancılaştırma kavramlarına yer verilecektir. Ancak öncelikle çeviribilimde yaşanan kültürel paradigma değişimiyle ortaya çıkan kültürel çeviriden ve çeviride kültürel unsurların aktarımı hususundan bahsedilecektir.

Kültürel Çeviri ve Kültürel Unsurların Aktarımı Sorunu

Raymond Williams, İngilizcedeki en karmaşık sözcüklerden biri olan kültürün, alışlageldik tanımlamasının dışında, artık farklı entelektüel disiplinlerdeki, düşünce sistemlerindeki kavramlar için de kullanılır hale gelmiştir (Smith&Riley, 2016:19). Diğer bir deyişle, kültür, kültürlü Batılı ile Batılı olmayanın kültürsüz tanımının dışında, yani Eagleton’un belirttiği gibi ilk kullanımı ‘toprağı ekmek’ (cultiver) (a.g.e. 2000: 4) metaforuyla kastedilen bireysel insan aklının ve kişisel görgünün geliştirilmesini tanımlarken sonrasında Sanayi Devrimi’nde Romantizmin yükselişiyle manevi gelişimi adlandırmak, “halk kültürü” ve “ulusal kültür” fikirlerinde toplanan milli kültürün boyutlarını göstermek için kullanılmıştır (Smith& Riley, 2016:20). Toplumsal değişim ve dönüşümden en çok etkilenen kavramlardan biri olan kültürün üçüncü kullanımı ise, kültürün sadece yüksek sanat göstergesi olmadığı, Batılı kimlik mensubu nitelenmesinde kullanılmadığı, kültürün her yerde olduğu düşüncesiyle ve bugünün sosyal bilimlerine nesnel ve analitik yorum katmak amacıyla biçimlendirilmiştir.

Yüzyılın ilk yarısından sonra kullanım açısından değişime uğrayan kavram, yüzyılın ikinci yarısından sonra bilimselleşen çeviribilimde de farklı bir boyut kazanmış, bu bağlamda dilbilimsel yaklaşımlar yerini hızla kültürel yaklaşımlara bırakmıştır. “Kültürel çeviri” terimi ilk kez iki farklı yerli halkın davranışlarındaki kültürel farklılıkları karşılaştırdıklarında yaşananları anlatmak amacıyla Edward Evans-Pritchard tarafından ortaya atılmıştır (Burke&Hsia, 2012:4). Antropologlar bu karşılaştırmalarda oldukça fazla kültürel farklılıklar olduğunu, aralarında iletişim sorunu yaşandığını dile getirmek amacıyla gözlemlerini akademik anlamda yazıya dökerken de çeviremeyen kelimeler sorununun bilincine varmışlardır (a.g.e., 2012:4-5). Toplumsal bağlamda yaşanan algı değişikliği de çeviribilimde kültürel yaklaşımı zaruri kılmıştır.

Kültür maddi ve manevi olarak bünyesinde gelenek, görenek, din, dil, ekonomi, hukuk, politika, edebiyat, sanat gibi toplumu var eden tüm değerleri barındırmaktadır. Newmark’ın (1988) kültürel sınıflandırmasında sıraladığı gibi; çevresel unsurlar (iklim, mevsimler), maddesel kültür (yiyecek, giyecek, şehirler, köyler, ulaşım araçları, ev eşyaları vb.), sosyal kültür: iş yaşamı ve özel yaşam ile ilgili unsurlar, kuruluşlar, faaliyetler, süreçler, dini, siyasi, sanatsal, idari kavramlar, davranışlar ve gelenek-görenekler, deyimler ve ifade kalıpları (Aksoy, 2002:90) bir topluma özgü tüm bu kültürel unsurlar tıpkı George Steiner’in *After Babel* (1975) yapıtında belirttiği gibi birer sözcük değil, anlamsal değeri olan yapılardır. Diğer bir deyişle ‘kültür’ bir metafordur ve algıladığımız dünyanın, düşünce tarzımızın, tecrübe ettiğimiz, günlük alışkanlıklarımızın kavramsal halidir. Örneğin, kültür denildiğinde akla kişinin eğitim seviyesi gelir, kültür denildiğinde yetiştiği aile gelir, kültür denildiğinde kişinin nazik olup olmadığı gelir. Bunlar kültür kavramının ifadesidir. “Metafor basitçe bir kelime veya linguistik ifadeler sorunu değil, daha çok kavramları bir şeyi başka şeye göre düşünme sorunudur” (Lakoff&Johnson, 2015:12). Kültür de bir metafor olarak hem dilde hem de düşüncede yaygındır ve bu bağlamda denilebilir ki; kültürel unsurların çevirisi bir nevi “anlam transferi”dir ve sözcük olarak değil bir metin olarak okunması gerekmektedir. (Gezer&Can, 2019:357).

Kültürel dönemeç kavramını daha çok karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarında tanımlayan Uluslararası Translation Studies'i kurarak, kültürbilimsel dönüşümü sağlayan Bassnet ve Lefevere (1990) bu değişimin öncülerinden kabul edilmektedir (Bachmann- Medick 2010:245) 1990'lı yılların başına denk gelen kültürel dönemeç, erek odaklı yaklaşım ışığında geliştirilmiştir ve 'kültürel çeviri' anlayışı bu bağlamda ortaya çıkmıştır. Çeviri metinlerin kültürel niteliklerini odağına alan kültürel çeviride, kültürlerin çeviri üzerindeki etkisi, çevirmen kimliği, metin seçimindeki kültürel ve toplumsal arka planlar irdelenerek (Bassnett & Lefevere, 1990; Venuti, 1995) kültürlerarası farklar, kültürlerarası ilişki ve etkileşimler saptanmaya çalışılmıştır.

Erek odaklı yaklaşımı benimseyen Vermeer de bir erek metnin kaynak metne biçimsel ve anlamsal açıdan eşdeğer olamayacağı savını öne sürmüştür, kültürel bir eylem olan çevirinin "kültürel çeviriyi" zorunlu kıldığını ifade etmiştir (Alimen, 2015:14). Kültürün çeviri araştırmalarının merkezine oturmasıyla birlikte ortaya çıkan kültür odaklı yaklaşımlardan; Hans J. Vermeer'in Skopos kuramı, Justa Holz-Mänttari'nin çeviri eylemi kuramı ve Itamar Even-Zohar'ın çoğul dizge kuramı, o dönemde çeviribilimde yaşanan dönüşüme örnek gösterilebilir. Bunların dışında Gideon Toury, Hans Hönl, Paul Kussmaul, Mary Snell-Hornby, Erich Prunc, Katharina Reiss gibi çeviribilimciler de, kültürel yaklaşımı benimseyen çeviribilimcilerdir (Şimşek, 2013:260).

Genel olarak erek odaklı yaklaşımı benimseyen çeviri anlayışında, kaynak metindeki kültürel unsurlar erek metinde çoğu zaman kaybolmaktadır. Diğer bir deyişle çevirmen tarafından yerleştirilmektedir. Kültürel unsurların çevirisi söz konusu olduğunda "çeviri metin kaynak okur üzerinde bıraktığı etkiyi bırakmalıdır" yaklaşımının son derece yanlış olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Çeviri sürecinde çevirmeni en çok zorlayan husus olarak kültürel unsurların aktarımı, bu yaklaşımla daha da zorlaşmaktadır. Bir topluma özgü dini, etnik, kültürel değerler aynı toplumdaki insanlarda farklı etki uyandırırken, farklı kültüre, farklı bir dile eşdeğeriyle aktarılıp kaynak okurda uyandıran etkiyi uyandırma düşüncesi çok da gerçekçi değildir. Zira her dilin farklı değer yargıları, kültürel, dilsel, toplumsal mantığı vardır ve çevirmenin görevi, anlamsal değerleri sözcüklerde saklı olan kültürel unsurları erek dilde açığa çıkarmaktır (Barut&Odacıoğlu, 2019:67). Tıpkı kaynak metnin okuru erek metnin yazarı olarak kabul edilen, Seleskovitch ve Lederer'in öne sürdüğü, nörolojik ve nörodilbilimsel temellere dayanan Yorumlayıcı Anlam Kuramında çeviri eylemini basitleştirmek amacıyla aşamalandırdıkları gibi; çeviri süreci çevirmenin öncelikle kaynak dili, kaynak toplumun kültürel, dilsel alışkanlıklarını anlamak (compréhension), kaynak dili dilbilgisel formundan çıkarmak (déverbalisation) ve çevirmenin bilişsel süreçte zihninde oluşan kaynak anlamı, erek dili, kültürü göz önünde bulundurarak yeniden ifade etmesinden (réexpression) oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, her iki dile, kültüre hâkim olan çevirmenin yaptığı kaynak metni alımlayıp, erek dilde 'yeniden yazmak'tır. Burada da yazara ve kaynak metne sadakatsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Her çözüm başka bir sorunu doğurduğundan, çevirmen daha da ikilemde kalmaktadır. Çeviribilimde en önemli sorunlardan biri olan, çevirmeni en çok zorlayan alan olan kültürel unsurların aktarımı konusu oldukça irdelenmiş, tartışılmıştır ve tartışılmaya da devam edecektir. Özetle, kültürel unsurların aktarımı konusunda genel olarak, çevirmenin varsa erek dilde eşdeğerini vermesi, ancak kaynak kültüre özgü değerleri de herhangi bir stratejiye gerek duymadan birebir aktarması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Zira çeviri bir kültürün kendini tanıtmada, başka kültürü tanıtmada, kültürel etkileşimi arttırmak ya da azaltmakta oldukça önemli bir misyona sahip, kültürlerarası köprüdür.

Çevirmen Görünürlüğü/ Görünmezliği Işığında "Öznenin Merkezileşmesi"

Dilbilimsel ve metinsel kültür modellerinden geniş ölçüde yararlanan postyapısalcı düşünüş, toplum ve kültürü "özerk insan faillerinin" eylemlerinin sonucu olarak görür ve kültürel analizlerde öznellik ve failliğin dürtülerden çok, tarihsel ve kültürel güçler tarafından nasıl kurulduğuna vurgu yapar (Smith&Riley, 2016:172-173). Bu benlik özgür irade ve rasyonel düşünüşten çok, belirli

söylemlerden oluşan, çelişkili, belirsiz, tamamlanmamış bir benlik olduğu savıyla söylemde ‘öznenin merkezsizleşmesi’ olarak kendine yer bulur. (Smith&Riley, 2016:173).

Çeviribilimdeki kültürel paradigma değişimi 1990’lı yıllardan sonra alanda daha da belirginleşmiştir. Dil dışı etmenlerin dili nasıl şekillendirdiğine odaklanılan bu hareket, Lawrence Venuti’nin 1995 yılında çıkardığı *Çevirmenin Görünmezliği* (*Translator’s Invisibility*) adlı yapıtta ileri sürdüğü çevirmenin görünmezliği” kültürel yaklaşıma farklı bir bakış açısı getirmiştir. “Ben çeviriyi, çeviri olduğunun bile anlaşılmayacağı kadar şeffaf bir metin üretme çabası olarak görüyorum. İyi bir çeviri pencere camı gibidir. Var olduğunu sadece üzerinde çizik veya kabartı gibi küçük kusurlar olduğunda görebilirsiniz. İdeal olan bu kusurların hiç olmamasıdır. Çeviri, üzerine dikkat çekmemelidir” (Venuti, 1995: 1) tümcelerinden de anlaşıldığı üzere, Venuti çevirmenden “görünmez” olmasını beklemektedir. Her ne kadar kaynak yapının söylemlerini var eden yazar olsa da, yazar da kaynak yapıttaki söylemleriyle varolur. Diğer bir deyişle kaynak yapının “özne”si belliyken, erek metni var eden çeviri metnin yazarı olan çevirmenden “görünmez özne” olmasını bekler. Hatta öyle ki, yayınevlerinin çeviri kitapların yan metinlerinden kapak sayfasında isminin yazılı olmamasını da çeviribilim açısından “çevirmen görünmezliğine” katkı olarak yorumlamaktadır (Venuti, 1995:8). Çevirmen görünürlüğü/görünmezliğini ele aldığı “Gözle Görülür Çevirmen” (çev. Salman) (1997) başlıklı makalesinde Susan Bassnett; “Çevirmen adının atlanması, yayıncılık açısından özensiz bir tutumdur; gene de buna sıkça rastlanıyor. Ama adının atlanmasıyla çevirmen görülemez kılınmış, metnin okunması üzerinde çeviri sürecinin hiçbir etkisi yokmuş gibi bir yanılsama yaratılmış oluyor. Bütün iyi aydınlar gibi, kalkıp da Rus romanlarını, Yunan oyunlarını, Fransız şiirini, Japon haikularını, gerçekçilik-dışı Latin-Amerikan başyapıtlarını okuduğumu söyleyebiliyor ama bu metinleri çevirilerden okuduğumu belirtmiyorsam, o çevirmenin oynadığı temel rol gözden kaçmış oluyor.” (Bassnett (çev. Salman), 1997: 79 akt. Karadağ, 2013:3) tümceleriyle yayınevlerinin bu tutumuna yargılayıcı değil de, daha ziyade neden- sonuç ilişkisi çerçevesinden bakmıştır ve yine tümcelerden de anlaşıldığı üzere görünmezlik beklentisi bir yerde çevirmenin emeğini de göz ardı etmek demektir. Erek odaklı bakış açısıyla geliştirilen bu yaklaşım, çeviribilimde tabiri caizse bir klişeye dönüşen “erek metnin okuru kaynak metin okuyormuş hissine kapılmalı” tümcesinin kavramsal halidir. Çeviri sürecinde çevirmen muhakkak metnin türüne, amacına, işlevine göre bir yaklaşım edinmelidir, ancak bu çevirmenin kendinden vazgeçip “dillerarası, kültürlerarası köle” olacağı anlamına gelmez. Görülebilirliğin artması, çevirmenin rolünü daha da önemli hale getirecektir (Bassnett (çev. Salman), 1997: 81 akt. Karadağ, 2013:4). Çevirmenin görünürlüğü/görünmezliği sorunsalını, yerleştirme-yabancılaştırma stratejisi ışığında detaylandırmak daha doğru olacaktır.

Venuti’nin Yerleştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri

Çeviri varolduğundan beri nasıl yapılması gerektiği konusunda her dönemin sorunsalı olmuştur. Kültürel dönüşümden sonra, çeviri sürecinde çevirmenin aldığı kararların daha sistemli, kuralcı bir çerçevede ele alınması gereksinimi oluşmuştur. Yalçın’ın da ifade ettiği gibi, çeviri bilimselleştikten sonra ortaya konulan stratejilerin çevirmenlere yol gösterdiğini, çevrilen metinlerin de düzene girdiğini belirtmiştir (Yalçın, 2015:95). Çeviride strateji arayışı özellikle de erek ve kaynak arasındaki kültürel farklılıklardandır. Venuti de kültürel unsurların aktarımı için metin seçiminden sonra çeviride kullanılacak stratejilere “yerleştirme” (domestication) ve “yabancılaştırma” (foreignization) stratejilerini ileri sürer.

Yerleştirme erek odaklı yaklaşımı benimseyerek, erek dilin, kültürün normlarını ön planda tutmaktadır. Kaynak metne özgü kavram ya da kültürün erek metinde hâkim olan değerlere ya da normlara akıcı bir şekilde uyarlanmasıdır. Bu bağlamda yerleştirme stratejisine “uyarlama” ya da “adaptasyon” da denilebilir. Amaç, erek okur kitlesinin yabancılik hissetmeden erek metinle bütünleşmesidir. (Şahbaz, 2013:631). “Yazarı okura götürme” ifadesiyle özetlenen bu stratejide çevirmen görünmez olur. “Ya çevirmen yazarı olduğunca rahat bırakır ve okuru ona doğru

yaklaştırır; ya da okuru rahat bırakır ve yazarı ona doğru yaklaştırır" (Akt.: Kurultay, 1985, s.198). Çeviride akıcılığı sağlamak için kaynak metnin kültürel ve dilsel değerlerini erek metne göre uyarlamak gibi ciddi bir sorumluluk üstlenen çevirmenin bu stratejide payına düşen görünmez olmaktır. Venuti hedef metnin sözdizim ve üslup açısından bazı özelliklerinden sıyrılmış olmasına "şeffaflık" (transparency) demektedir ve metnin kolay okunur, akıcı olmasını şeffaflık olarak nitelendirmektedir; yazar da bu doğrultuda daha da öne çıkarken, çevirmen de bir o kadar görünürlükten uzaklaşmaktadır. Venuti bu durumu "yanılsama" olarak nitelendirir ve metnin akıcılığına odaklanılırken, çevirinin doğruluğu, bağlam, okur kitlesi gibi etkenlerin göz ardı edildiğini ileri sürmektedir (Venuti, 2004:1-2 akt. Yetkiner&Duman&Avşaroğlu, 2018:19).

Yabancılaştırma stratejisi ise, Venuti'nin tabiriyle bir nevi erek kültürde "direnc"tir (Munday, 2001:145). Okurun yazara götürüldüğü, diğer bir deyişle erek dil okurunun metne karşı hissettiği yabancılık, bulanıklıktır. Kültürel yakınlığı yakalama kaygısı gütmekten ziyade kaynak kültüre hizmet eder ve çeviri sürecinde erek dilin normlarını zorlamaktadır. Böylece "kaynak dil-kültürü" ve erek dil- kültürünü birbirine yakınlaştırmaz. Çevirmen bu yönetime başvurarak hem kaynak metne birebir sadık kaldığını hem de erek okurun metnin yabancı bir kültüre ait olduğunu hissederek kendinden olmayı, farklılığı sorgulayacağını düşünmektedir (Şahbaz, 2013:631-632). Yabancılaştırma stratejisinde çevirmen kültürel unsurları çevirirken erek metinde mutlaka alt metni "bu size ait değildir" mesajı içerikli uygulamalar gerçekleştirmektedir: sözcüğü sözcüğüne çeviri, italik yazım, tırnak işareti, dipnotlar üzerinden açıklamalar yaparak çevirme gibi, yan metinsel unsurlar kullanmaktadır.

Yerleştirme stratejisi erek kültürün değerlerini sürdürmesine hizmet ederken, yabancılaştırma çeviri metinler aracılığıyla okuru yabancı kültürle götürerek çevirinin ezberini bozmaktadır. (Taş, 2017:7). Venuti de yabancılaştırma stratejisini savunmaktadır ve çeviride amacın okuru şaşırtmak, merak duygusuyla çeviri ve kültür üzerine araştırmaya, düşünmeye itmektir savıyla kültürel asimetrikleri gidermeyi amaçlayan ideolojik duruşu desteklemektedir (Gürçağlar, 2014:146). "Varlık dergisi Ocak 2004 sayısında Ayşe Banu Karadağ da çevirmen görünürlüğü ile ilgili makalesinde, belli bir ideolojiyi benimsemiş çevirmenin yaptığı çeviriyle görülebilir olması gerektiği önermesiyle, (Varlık, 2004: 15 akt. Gürçağlar, 2015:103) çevirmenin görünürlüğü sorunsalına çevirmenin birikimini, deneyimini ortaya koyacağı bir çözüm sunmuştur.

Füruzan'ın Edebi Kişiliği ve Hikâyesinin Konusu

1960 sonrası Türk hikâyeciliğinde önemli bir isim olan Füruzan, eserlerinde hayatın içinden kişilere yer vermektedir. İnsanların yaşam mücadeleleri, ekmek kavgası yapıtlarının genel temasıdır.

Önceleri aileden varlıklı olmasına rağmen yoksulluğa düşer ve bu Füruzan'ın yapıtlarına da yansıyan iç karışıklıklarının temel nedenlerinden biridir:

"Bakın yoksulluk bir noktada bitiyor. Annemin yoksullukla ilişkisi inanılır gibi değildi. Benim annem hem piyano hem keman çalabilirdi. Ve ailesinden çok zengin bir yerden gelip yoksullaşmış. Öyle tuhaftır ki yoksulluk şimdi ben annemin anlattıklarını hayretle dinlerdim. Annemin komşuları ahabları en dar zamanlarında bir çay seremonisi yaparlardı... Artık o, hiçbir yerde yok. Benim annem Moda'lı. Ben o kadar farklı iki kültür arasında gidip geldim ki. Benim için en iyi okullar oldu. Yani bir okul okumak bunları getirmez." (Şen, 2006:21)

Toplumsal gerçekleri, içinde yaşadığı toplumun acılarını, acı çekenlerini konu edinen yazarın yapıtlarındaki kahramanlara, olaylara bakıldığında Orhan Kemal'in çizgisinden gittiğini düşündürür. Tahsin Yücel'in de ifade ettiği gibi Füruzan'ın kahramanları, olayları gayet sıradandır, diğer bir deyişle "küçük insanların küçük dünyalarını" anlatır. (Şüyün, 2009: 61). Yazınsal alanda toplumun gerçeklerini konu edinmek o milletin gelişimi için de önem teşkil etmektedir. Diğer bir

deyişle edebiyattan millete, milletten edebiyata dönüşüm estetik değerleri güçlü kılacaktır ve bu dönüşüm tüm insanlığın gelişimine evrilecektir (Şamlıoğlu, 2020:402).

Füruzan'ın yapıtlarındaki bir diğer önemli husus, yapıtlarında kullandığı konuşma dilidir. Çeviri noktasında önem teşkil eden yazarın dil ve üslubu konusunda, konuşma dilindeki ısrarı dikkat çekicidir. Adaletsizliğe karşı itirazını, ezene karşı ezilenin hakkını günlük dil ile somutlaştıran yazar, Türkçenin en yalın halini kullanarak, sözcüklere anlamsal, çağrışımsal yenilikler kazandırır. Geniş sözcük dağarcığı, ele aldığı kesimin sıklıkla kullandığı sözcükleri özenle seçişi hem okurun sözcük dağarcığına katkıda bulunmakta hem de imgeleminin dilsel ifadesini kolaylaştırmaktadır. Toplumun her kesimine hitap etme isteğindendir diye gerekçelendirilebilecek günlük dil kullanımındaki ısrarının bir benzeri de ayrıntılı tasvirleri için geçerlidir. Tabiri caizse “ayrıntıyı kişiselleştiren” (Duruel, 193) yazar, toplumsal acıların her bir detayını okura yaşatmak istercesine, ayrıntılara koca bir yaşam yükler. Detaylı tasvirler genel anlamda yapıtın akıcılığını bozarken, Füruzan'ın ayrıntıları okuru yaşamın en gerçek yanına götürmektedir.

Füruzan'ın yapıtlarında en çok üzerinde durduğu ve yoğunlaştığı konu çocuklardır. Çocuklar ya anlatandır ya da anlatılan. Korunmaya en muhtaç kesim olarak gördüğü çocuk masumiyetinin toplumun en temiz yanı olduğunu düşündüğünden, toplumsal gerçekleri çocuğun penceresinden vermeye çalışmaktadır:

“Çocuklar üzerinde çok durduğum bir şey ve toplumun korumadan alıkoyduğu yani korunmaya gerek duyan kesimler neyse ben onların yanındayım. Örneğin Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Bir Kent'te o güzelim Bünyamin Doksan ne yapacak? Zavallı imam diye de lâkap taktılar ona. Bunlar o kadar çoğaldı ki beni bunlar ilgilendirir. Bu son dönemde söylenen aşk romanı istiyorlarmış, o yazdıkları şey de aşk olsa içim yanmayacak.” (Şen, 2006:39)

Füruzan'ın 1982'de yayımlanan *Gecenin Öteki Yüzü* adlı hikâye kitabındaki dört hikâyeden biridir ‘Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent’. Çoğu Anadolu'dan gelen, içlerinden anası-babası belli olmayan çocukların da olduğu İstanbul'da yaşayan sokak çocukları anlatılmıştır. Baş kahramanı sekiz yaşında olmasına rağmen nüfus kağıdında onüç yazan, kimsesi kalmayınca hemşerileri tarafından babasının asker arkadaşının yanına bırakılan Bünyamin Doksan'dır. Sokakta yaşamını idame ettirmeye çalışan kendi gibi sokağa terk edilmiş çocuk Cansu ile İstanbul'un tüm zorluklarına rağmen içlerinde barındırdıkları sevgi anlatılır.

Sonuç olarak Füruzan'ın yapıtlarında kullandığı günlük dil sadeliği ve betimleyici üslubu edebi açıdan bir değer olmakla birlikte çeviri açısından da çevirmeni bir o kadar zorlayıcı olmaktadır. Türk diline özgü günlük dil, hatta çoğu zaman tabiri caizse sokak dili, ağırlıklı argo kullanımı kültürden kültüre değişiklik gösterdiğinden, bir kültürel unsur olarak çevirmeni oldukça zorlayacaktır. Ancak bunu başardığı takdirde de “kişisel ve yerel” olanı evrensel boyuta taşıyacaktır.

‘Sokaklarından Gemilerin Geçtiği Kent’ Adlı Hikâye ile ‘La Ville Aux Rues Où Passaient Les Bateaux’ Adlı Fransızca Çevirisinin Karşılaştırmalı Analizi

Çalışmanın analiz kısmında çevirmen Pierre Bastin'in kültürel unsurlar karşısındaki tercihleri “yerlileştirme” ve “yabancılaştırma” stratejilerine dayandırılarak yorumlanmaya çalışılacaktır. Çevirmenin kaynak metne özgü kültürel unsurları erek metne nasıl aktardığı, bu aktarımda hangi stratejiyi baskın olarak tercih ettiği, açığa çıkarılacaktır. Çalışmada belirlenen kültürel unsurlar başlıklar altında analiz edilecek, çevirmenin kendini görünür kıldığı örnekler de farklı bir başlık altında incelenecektir. Hikâyenin önemli bir kısmını oluşturan özel isimlerden kişi isimleri ve yer isimleri incelenecektir.

Özel İsimler

Özel isimlerin sadece yapıtta geçen karakterler olmadığını, kaynak kültürün simgesi olarak olayların toplumsal, bireysel yönünü, olaylardaki ilişkilerin kişiler üzerinden nasıl sağlandığını gösteren önemli kültürel unsurlar olduğunu söylemek gerekir (Uluşahin, 2017:163). Nord'un da vurguladığı gibi özel isimler olayın hangi kültürde geçtiğinin en sağlam bilgisini okura sunan kültürel unsurlardır (1993:404).

Kişi ve Yer İsimleri

Tablo 1

Kaynak Metindeki Yazılışı	Erek Metindeki Yazılışı	Strateji	Öneri
Bünyamin Doksan	Bünyamin Quatre-vingt-dix	Yerlileştirme	Bünyamin Doksan
Sirkeci	Sirkeci	Yerlileştirme	Sirkeci
İstanbul	İstanbul	Yerlileştirme	İstanbul
Şakir Zümre	Şakir Zümre	Yerlileştirme	Şakir Zümre
Cansu	Cansu	Yerlileştirme	Cansu
Sadi bey	Sadi	Yerlileştirme	Monsieur Sadi
Almanya	Allemagne	Yerlileştirme	Allemagne
İzmir	Izmir	Yerlileştirme	İzmir
Adana	Adana	Yerlileştirme	Adana
Büyük Antalya Ambarı	entrepot <i>Grand Antalya</i>	Yabancılaştırma	Entrepot Grand Antalya
Tahtakale	Tahtakale	Yerlileştirme	Tahtakale
Hasso	Hasso	Yerlileştirme	Hasso
Kirman	Kirman	Yerlileştirme	Kirman
Sultanahmet 19	<i>Sultanahmet 19</i>	Yabancılaştırma	Sultanahmet 19
Kabe	<i>Kaaba*</i>	Yabancılaştırma	Kaaba
Zafer	Zafer	Yerlileştirme	Zafer
Kurtuluş	Kurtulus	Yerlileştirme	Kurtuluş
Kastamonulular	Des gars de Kastamonu	Yerlileştirme	Des gars de Kastamonu
Nişantaşı	Nişantaşı	Yerlileştirme	Nişantaşı
Ankara Pazarı	Marché d'Ankara	Yerlileştirme	Marché d'Ankara

Hikâyede geçen özel isimlerden yer isimleri, kişi isimlerine bakıldığında çevirmen genel olarak erek kültür normlarını göz önünde bulundurmıştır. Yerlileştirme stratejisini tercih ederek kendini görünmez kılmaya, erek okurda yabancılık hissi uyandırmamaya çalışan çevirmenin bu tercihinde zaman zaman yanlış düşüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin hikâyenin baş kahramanının ismini özgün yazım dizgesindeki yazım şekliyle bırakırken, soyadı bir rakama denk geldiğinden erek kültürün normlarını göz önünde bulundurmıştır. Kaynak yazım dizgesinde yazıldığı şekliyle bırakmak yerine soyadının erek dilde de anlamsal karşılığı bulunduğundan, çevirmen özel adı çevirmeyi tercih etmiştir. Çevirmenin tercih ettiği “yerlileştirme” stratejisi çevirmeni bu örnekte görünmez kılmaktadır. Diğer bir örnek İstanbul semtini kaynak dizgede yazıldığı şekliyle değil de erek dilin fonetiğine uygun bir şekilde aktarmayı tercih etmiştir. Kaynak dile ait sözcüğün fonetiği eğer erek dil fonetiğine uygunsa herhangi bir değişiklik yapmadan doğrudan aktarmasından dolayı çevirmen yabancılaştırma stratejisini benimsemiştir demek çok doğru sayılmaz. Zira özel isimler kültürün sahip olduğu önemli belirleyiciler olduğundan kaynak dizgedeki halleriyle aktarılması kültürel etkileşim ve tanınırlık için önem teşkil etmektedir. Her kültürün özgün bir yapısı vardır ve sözcük bazlı kültürel unsurların özellikle anlamsal karşılığı

olmayan yer, kişi isimlerinin, çeviride birebir aktarımı genel olarak kabul gören yaklaşımdır. Örneklerden “Büyük Antalya, Sultanahmet ve Kâbe” sözcüklerini erek dilde italik vermesi ise, benimsediği stratejinin tersine, erek okura kaynak kültüre özgü unsurlar mesajı vermek istemesindendir. Burada çevirmen kaynak kültüre yaklaşmıştır. Çeviribilimci Wolfram Wilss, çeviride ‘risk yönetimi’ kavramıyla ifade ettiği gibi, çevirmenler çeviri esnasında ne yaptıklarını en azından ne yapmaya çalıştıklarını çeviri sürecinin başında belirlemelidirler (Wills, 2005 akt. Altınkaya, 2013:117). Elbette bunu yapmak çevirmen için oldukça zordur. Toury’nin betimleyici çeviri yaklaşımında (1995) vurguladığı gibi, eğer çevirmen çeviri metinleri erek kültürün bir parçası olarak görüp, erek odaklı bir yaklaşım benimsiyorsa stratejik olarak yerleştirmeyi benimsemelidir. Nesnel bir yaklaşım sergileyerek erek kültürde karşılığı olan sözcükleri erek dilin, kültürün normlarına göre aktarmalıdır. Boris Buden’in ‘Babil’in Kuyusu ya da: Siyaseti Kültürle karıştıran Toplum’ adlı makalesinde “kültür çevrilebilir mi?” sorusuna “kesinlikle hayır, kültür kesinlikle çevrilemez, bunu iddia edebiliriz” (Buden, 2012 çev. Köksal, 2013:127) cevabı ışığında belli bir kültüre özgü değerlerin erek dilde karşılığı yoksa onu fonetik asimilasyona da uğratmanın ne kadar doğru olduğu tartışılır. Bu yaklaşım ışığında kaynak kültüre özgü özel adların da erek dilde karşılığı olmadığından, herhangi bir yazımsal değişikliğe gerek duymadan birebir aktarımı yönünde öneride bulunulmuştur.

Çevirmenin yabancılaştırma stratejisini benimsediği örnekler

Tablo 2

Kaynak Metindeki Yazılışı	Erek Metindeki Yazılışı	Strateji	Öneri
Lodos	<i>Lodos*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	Vend du sud-ouest
Abi	<i>Abi*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	Frère aîné
Tespih	<i>Tespih*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	<i>Tespih</i>
Büyük Antalya	<i>Grand Antalya</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	Grand Antalya
Kardeş	<i>Kardeş*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	<i>Frère</i>
“Eşhedüenle lailahe illallah ve eşhedü”	“ <i>Eşhedüenle lailahe illallah ve eşhedü</i> ”	<i>Yabancılaştırma</i>	“ <i>Eşhedüenle lailahe illallah ve eşhedü</i> ” * <i>Shahada (Témoignage de foi)</i>
Mavna	<i>Mavna*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	La péniche
Sultanahmet 19	Sultanahmet 19	<i>Yabancılaştırma</i>	Sultanahmet 19
Kabe	<i>Kaaba*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	<i>Kaaba</i>
Salep	<i>Salep*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	<i>Salep</i>
Amca	<i>Amca*</i>	<i>Yabancılaştırma</i>	Tonton

Yukarıdaki örnekler, çevirmenin italik yazım, tırnak içi ve asteriks kullanımıyla görünür olmayı tercih ettiği, yabancılaştırma stratejisiyle yorumlanabilecek unsurlardır. Çevirmen erek dilde, kültürde karşılığı bulunmadığını okura bu yöntemle iletmiş, okuru yazara götürmeyi tercih etmiş. Burada sorumluluğu erek okura yükleyen çevirmen, aslında erek dile uyarlanabilecek sözcükleri de kaynak dizgedeki haliyle bırakmıştır. Örneğin “abi” sözcüğünü “frère aîné” sözcüğüyle verebilecekken, kaynak kültürde bir hitaba tabi tutulan akrabalık ilişkilerine dikkat çekmeyi tercih etmiştir. Asteriks koymasına rağmen herhangi bir dipnot açıklamasına gitmemesi de erek okuru araştırmaya teşvik etmesindendir. Çevirmen genel anlamda yerleştirme stratejisine yakınken,

kaynak kültüre özgü bazı kültürel unsurları erek metinde korumayı yeğlemesi çeviride yazınsal, kültürel ve anlamsal kaybı en aza indirmek istemesindendir. Kaynak metin yazarının kullandığı günlük dil kültürel bağlamda çevirmeni oldukça zorladığından farklı stratejilerle erek okurun metni anlaşılır şekilde alımlamasını sağlamaya çalışmıştır.

Lakaplar

Tablo 3

Kaynak Metin	Erek Metin	Strateji
Karakol Cansu	Karakol Cansu	Yabancılaştırma
Kör Zafer	Aveugle de Zafer	Yerlileştirme
Çağanoz Zafer	Crabe de Zafer	Yerlileştirme
Sivaslılar	Des gars de Sivas	Yerlileştirme
Erzincanlılar	Ils sont d'Erzincan	Yerlileştirme

Yazın çevirisinde bir kültürel unsur olarak çevirmeni oldukça zorlayan özel isimlerin çevrilemez olduğunu, ancak lakabın o kişinin karakteristik, fiziksel yapısını sembolize ettiği için çevrilebileceğini söylemek gerekir. Yukarıdaki örneklerde çevirmen kişileri niteleyen fiziksel ya da kişisel özellikleri vurgulayan lakapları erek dilin normlarına göre uyarlamıştır. Sadece “Karakol Cansu” unsurunu olduğu gibi bırakmıştır. Hikâyede Cansu karakteri bebekken sokağa terkedilmiştir ve karakola getiren polisler tarafından adı konulmuştur. Bundan dolayı da lakabı “Karakol Cansu” olarak kalmıştır. Lakabın herhangi bir fiziksel ya da kişisel özellik içermemesi, art alanında bir hikâye barındırması çevirmeni de karar noktasında zorlamıştır. Okuru kaynak metne götürerek, bağlam içerisinden çıkarımsamasını istemiştir.

Sonuç

Çeviri kültürel dönemece girdiği günden beri çeviri kültür ilişkisi üzerine fazlasıyla çalışma yapılmıştır, bu çalışmalara hala da devam edilmektedir. Zira hem çeviri hem kültür birer olgu olarak, toplumsal değişim ve dönüşümlerden etkilenmektedir. Bu etkileşim hangi dönemde, nasıl olursa olsun, bugün hala çeviride yaşanan en önemli sorunun kültürel unsurların aktarımı olduğu söylenebilir. Bu çalışmada da Füruzan tarafından kaleme alınan ve Türkiye’de çok uzun yıllar kalmış hem Türk diline hem de kültürüne oldukça hâkim çevirmen Pierre Bastin tarafından Fransızcaya kazandırılan hikaye karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, çevirmenin genel olarak yerlileştirme stratejisini benimsediği söylenebilir. Kişi ve yer isimlerini içeren özel isimler ve lakaplar başlıklarıyla sınırlandırılan Türk kültürüne özgü kültürel unsurların, çevirmen tarafından hem yabancılaştırma hem de yerlileştirme stratejisi kullanılarak aktarıldığı saptanmıştır. Çevirmen yer yer sözcüğü sözcüğüne aktarım yolunu tercih ederek, kaynak kültüre ait bazı unsurları erek metinde italik yazım ve asteriks kullanımıyla aktarmış, kendini görünür kılmıştır. Hem dilsel hem kültürel anlamda yetkin, hem de oldukça fazla Türk edebiyatına ait yapıtı yabancı dile kazandıran çevirmenin her iki stratejiyi de benimseyerek hareket etmesi çeviride kültürel unsurların aktarımının ne denli zor olduğunun da göstergesidir. Ancak kaynak okurda uyanan hissin erek okurda da uyanması gerekir yaklaşımının çeviride gerçekçi bir yaklaşım olmadığının bir kez daha altını çizmek yerinde olacaktır. Kültürlerarası etkileşimin sürdürülebilmesi, toplumların birbirini daha iyi tanınması açısından çeviride kaynak kültüre özgü unsurları erek metinde korumanın çevirinin amacına daha uygun olduğunu vurgulamak gerekir.

Kaynakça

- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten günümüze yazın çevirisi*. Imge Kitabevi.
- Bachmann-Medick, D. (2010). Cultural Turns. Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften. Rowohlt Enzyklopaedia.
- Barut, E., & Cem Odacıoğlu, M. (2019). Çocuk Edebiyatı Çeviri Eserlerinde Kültürel Aktarım İncelemesi: Oliver Twist Örneği. *Journal of International Social Research*, 12(62), 66-70. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3028>
- Bassnett, S.&Levere, A. (1990). Translation, History and Culture. London and New York:Pinter
- Duruel, N. (2009) “Bazalt Kask Altında Bitek Mağma”, Füzün Diye Bir Öykü, YKY
- Even-Zohar, I. (2012).“Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu” *Çeviri Seçkisi II- Çeviri(bilim)Nedir?*, (çev.Saliha Paker), (Haz. M. Rifat), 2. baskı, 125-133
- Gezer, G., & Can, M. Z. Kültürü çevirmek: Kültür aktarımı kapsamında çeviri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), s.355-370.
- Gündoğdu, M. (2004). “Çeviribilimde Kuram-Uygulama İlişkisi”. İçinde: 4. Uluslararası Dil, Yazın ve Değişibilim Sempozyumu Bildirileri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı. 17-19 Haziran 2004. Çanakkale, 93-101.
- Gürçağlar, Ş. T. (2014). *Çevirinin ABC'si*. Say Yayınları
- Gürçağlar, Ş. T. (2015). *Kapılar: çeviri tarihine yaklaşımlar*. Scala Yayıncılık.
- Karadağ, A. (2013). Çeviri Tarihinde Gözle Görülür Bir Mütercime: Fatma Âliye Hanım. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37(2), s.1-16.
- Karadağ, A. B., Bozkurt, E., & Alimen, N., (2015). Çeviri ve Yönlendirme: Sabiha ve Zekeriya Sertel'in Çeviri Çocuk Edebiyatı Eserleri. *RumeliDe- Journal of Language and Literature Studies*. 2, 93-112. <https://doi.org/10.29000/rumelide.133746>
- Kurultay, T. (1985). Çeviri Yöntemi Üzerine Düşünceleriyle F. Schleiermacher. *Dün ve Bugün Çeviri*, 1, 191-217.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2010). *Metaforlar-hayat, anlam ve dil*. Paradigma.
- Lawrence, V. (1995). The Translator's Invisibility: A history of translation. *Routledge*.
- Munday, J. 2001. *Introducing Translation Studies. Theories and Application*. Routledge and Taylor & Francis Group.
- Peter Burke ve R.Po-chiaHsia. (2012). *Erken Modern Avrupa'da Kültürel Çeviri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Smith, P., & Riley, A. (2016). Kültürel kurama giriş. Çev. Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu, Dipnot Yayınları.
- Steiner, G. (2013). *After Babel: Aspects of language and translation*. Open Road Media.
- Şahbaz, E. (2013). Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna (La Madone Au Manteau Du Fourrure) Adlı Yapıtının Fransızca Çevirisi Üzerine. *Turkish Studies*, 8(10), 629-636 <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5301>
- Şamlıoğlu, K. (2020). Sezai Karakoç'un nesir dilinde gelenek ve tesir, *Turkish Studies - Language*, 15(1), 397-403. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40555>

- Şen, N. (2006). Füruzan'ın Hayatı ve Edebî Eserleri. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi*.
- Şimşek, F. (2013). Kültürbilim Alanında Yaşanan Kültürel Dönüşümlerin Kültür Odaklı Çeviri Kuramlarına Etkisi. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat Ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 258-264.
- Şüyün, F. (2009). *Füruzan Diye Bir Öykü*. YKY
- Taş, S. (2017). Kültürel Unsurların Çevirisi ve Çeviri Stratejileri. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 1-14. <https://doi.org/10.20304/humanitas.337060>
- Toury, G. (1995). The Notion of 'Assumed Translation'-An Invitation to a New Discussion. *Letterlijkheid, Woordelijkheid/Literality, Verbality*, 135-147.
- Uluşahin, E. (2018). Orhan Kemal'in Bereketli Topraklar Üzerinde, Müfettişler Müfettişi, Üçkağıtçı, Adlı Yapıtlarında Kültürel Unsurların Çevirisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), s.11-31. <http://dx.doi.org/10.20304/humanitas.297616>
- Yalçın, P. (2015). Çeviri stratejileri kuram ve uygulama. *Grafiker Yayınları*.
- Yetkiner, N. K., Duman, D., & Avşaroğlu, M. (2018). Çevirmen Neredesin? Çocuk Edebiyatı Yanmetinlerinde Çevirmenin Kılıcı Rolü ve Görünürlüğüne Artsüremli Bir Yaklaşım: 1929-2013. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 24, 17-34.
- Yücel, F. (2013). (Ed.).Babil'in Kuyusu ya da: Siyaseti Kültürle Karıştıran Toplum. (çev. Sevdije Köksal). *Çeviribilimin Paradigmaları Çeviri Seçkisi içinde* 127-131). Çanakkale Kitaplığı
- Yücel, F. (2013). (Ed.). Erek Metin Kaynak Metne Ne Kadar Sadık Kalmalıdır?(çev.Dilek Altınyaka Nergis), *Çeviribilimin Paradigmaları Çeviri Seçkisi içinde* 115-125). Çanakkale Kitaplığı